

7

EUROPEJSKI FUNDUSZ ROZWOJU REGIONALNEGO JAKO INSTRUMENT WSPARCIA UPORZĄDKOWANIA GOSPODARKI ŚCIEKOWEJ W GMINIE – STUDIUM PRZYPADKU

7.1 WPROWADZENIE

Polska przystępując do Wspólnoty Europejskiej poprzez podpisanie Traktatu Akcesyjnego wzięła na siebie wypełnienie szeregu obowiązków związanych bezpośrednio bądź pośrednio z szeroko rozumianą ochroną zasobów naturalnych. Znaczna ich część jest związana z produkcją i zagospodarowaniem odpadów w tym płynnych – ścieków. Pomimo, iż w dokumencie tym są zawarte klauzule zakładające pełne obowiązywanie przepisów prawnych Unii Europejskiej w zakresie odprowadzania i oczyszczania ścieków komunalnych w Polsce od dnia 31 grudnia 2015 r. [1] to rząd i samorządy zdają sobie sprawę z nieuchronności tego terminu podejmują odpowiednie działania.

Przepisy ogólne zawarte w powyżej wzmiankowanym dokumencie zostały uszczegółowione przez polskie akty prawne w formie ustaw. I tak artykuł 43 ustawy Prawo Wodne stanowi: „Aglomeracje o równoważnej liczbie mieszkańców powyżej 2000 powinny być wyposażone w systemy kanalizacji zbiorczej dla ścieków komunalnych, zakończone oczyszczalniami ścieków, zgodnie z ustaleniami krajowego programu oczyszczania ścieków komunalnych” oraz „Aglomeracja oznacza teren, na którym zaludnienie lub działalność gospodarcza są wystarczająco skoncentrowane, aby ścieki komunalne były zbierane i przekazywane do oczyszczalni ścieków komunalnych, natomiast przez jednego równoważnego mieszkańca rozumie się ładunek substancji organicznych biologicznie rozkładalnych wyrażony jako wskaźnik pięciodobowego biochemicznego zapotrzebowania na tlen w ilości 60 g tlenu na dobę” [2]. Oznacza, iż na terenie każdej gminy nawet małej musi powstać ww. system.

7.2 GOSPODARKA WODNO ŚCIEKOWA W GMINIE LĘDZINY

Problem gospodarki ściekowej w Gminie Łędziny narastał od momentu uzyskania samodzielności gminy w roku 1991. Łędziny, jako gmina górnicza dzięki kopalni „Ziemowit” i jej pomocy mogła się rozwijać i powiększać. Powstające sukcesywnie wraz z rozwojem kopalni osiedla górnicze zasiedlane były nowymi mieszkańcami, którzy tutaj dostali pracę i związali się nie tylko z górnictwem, ale wtopili się w lokalną społeczność. Powstające osiedla pierwotnie, jako „domki fińskie” później bloki 3-4 kondygnacyjne były wyposażone już w

system kanalizacji zbiorczej. Wobec powyższego tereny zagospodarowywane przez kopalnię do celów mieszkaniowych miały swoje odprowadzenia ścieków zarówno sanitarnych jak i deszczowych. Kopalnia regulowała również w pewnej części spływ wód powierzchniowych i opadowych, jako działania mające usuwać skutki wpływów eksploatacji górniczej. Również dzięki mechaniczno-biologicznej oczyszczalni ścieków będącej własnością kopalni oczyszczane były ścieki o charakterze sanitarnym nie tylko z terenu zamkniętego kopalni, ale również z przyległych osiedli górniczych. Gorzej sytuacja przedstawiała się w rejonach typowo rolniczych i osiedlach domów jednorodzinnych gminy. Niestety ścieki z tych rejonów w przeważającej większości odprowadzono do lokalnych rowów i cieków.

Władze na nowo odrodzonej gminy Łędziny mimo ważkości problemu odprowadzania i oczyszczania ścieków nie zdołały do końca ubiegłego wieku wyraźnie poprawić sytuacji. W roku 1996 powstała co prawda koncepcja uporządkowania gospodarki ściekowej ale nie podjęto intensywnych działań w celu jej realizacji. Jedynym pozytywnym aspektem istnienia tej koncepcji była realizacja nowej oczyszczalni ścieków w dzielnicy Hołdunów, która została oddana do użytkowania w 2004 r.

Problem uporządkowania gospodarki ściekami powrócił z chwilą wstąpienia Polski w szeregi państw Unii Europejskiej i zapisach w ustawie Prawo Wodne o konieczności oczyszczania ścieków w aglomeracjach wyznaczającej sztywne zapisy o wielkościach aglomeracji i datach osiągnięcia redukcji zanieczyszczeń. Z drugiej jednak strony dzięki dostępności funduszy europejskich otworzyły się nowe możliwości finansowania inwestycji komunalnych w tym również w dziedzinie ochrony środowiska. W 2004 r. Gmina Łędziny podjęła decyzję o ubieganiu się o środki na uporządkowanie gospodarki ściekowej z Funduszu Spójności. W pierwszym budżecie Unii, który w przypadku Polski obejmował lata 2004-2006 warunki graniczne dostępności środków z Funduszu Spójności tj. kompleksowość rozwiązań oraz wartość projektu powyżej 10 mln Euro były przez Gminę spełnione.

Niestety fakt możliwości sięgnięcia po środki unijne nie oznacza łatwości ich dostępu i wymaga wielkiej determinacji w ich pozyskaniu.

7.3 ZAGROŻENIA ZWIĄZANE Z PROWADZENIEM PROJEKTU UPORZĄDKOWANIA GOSPODARKI ŚCIEKOWEJ WSPÓLFINANSOWANEGO Z EFRR W RAMACH PO INFRASTRUKTURA I ŚRODOWISKO

Podstawowe bariery na jakie napotyka się podczas aplikowania o środki w ramach PO Infrastruktura i Środowisko na przykładzie projektu: „Uporządkowanie gospodarki ściekowej w Gminie Łędziny” są następujące:

Termin aplikacji

Podejmując w 2004 r. decyzję o aplikowaniu o środki z Funduszu Spójności założeniem Gminy było sfinansowanie i wykonanie projektu ze środków dostępnych w budżecie 2004-2006. Wpływ na to miał również stan instalacji oczyszczania ścieków na terenie oczyszczalni „Ziemowit” (rys. 7.1 i 7.2).

Dlatego już w sierpniu 2005 r. czyli niespełna rok od podjęcia tej decyzji złożono wniosek aplikacyjny, który jak się później okazało nigdy nie był zweryfikowany i rozpatrzony.

Rys. 7.1 Oczyszczalnia ścieków „Ziemowit” przed modernizacją

Rys. 7.2 Element konstrukcyjny podtrzymujący napęd szczotek napowietrzających przed modernizacją

Z uwagi na doświadczenia w pierwszym okresie programowania zapowiadano pojawienie się nowych wytycznych związanych z warunkami składania wniosków aplikacyjnych. Niestety Gmina trafiła nieszczęśliwie na okres przejściowy między dwoma budżetami Unii i jej wniosek aplikacyjny mógł być rozpatrzony po wejściu w życie nowych wytycznych. Ostatecznie wniosek aplikacyjny zgodnie z nowymi, długo oczekiwanymi wytycznymi został złożony dopiero w 2008 r. Przesunięcie w czasie o 3 lata złożenia wniosku nie było by tak bolesne gdyby nie zmiana wartości projektu. Otóż okazało się, że to co gmina wyceniła w 2004 r. jako wartość projektu różni się dokładnie o 100% od wartości w 2008 r.

Zmiany na rynku wykonawców i dostawców oraz środki z uruchomionych funduszy europejskich doprowadziły do wzrostu cen robót budowlanych. Dla projektu lędzińskiego oznaczało to zmianę ceny z ok. 120 mln zł do ponad 240 mln zł przy nie zmienionym zakresie rzeczowym. Skutkiem było zmniejszenie zakresu rzeczowego do możliwości finansowych beneficjenta i Gminy zachowując jak największy procent skanalizowania miasta.

Krajowy program oczyszczania ścieków komunalnych

Przystępując do KPOŚK Gmina Lędziny dysponowała tylko koncepcją gospodarki ściekowej z lat dziewięćdziesiątych ubiegłego wieku i bazując na tym dokumencie określiła swoje potrzeby. Niestety założenia przyjęte do stworzenia tego dokumentu nie przystawały do rzeczywistości roku 2005. I tak przy założeniu zużycia wody na mieszkańca w granicach 150 l/osobę/dzień błędnie określono przepustowość oraz ilość oczyszczalni ścieków. Nowa koncepcja opracowana na potrzeby stworzenia dokumentów aplikacyjnych do Funduszu Spójności zakładała zużycie wody na poziomie 94 l/osobę/dzień zmieniając tym samym zakres inwestycji ściekowej w mieście. Tak duża zmiana w założeniach projektowych wymusiła konieczność zmiany ilości oczyszczalni ścieków w mieście oraz dróg przesyłowych. Tym samym zaszła konieczność zmiany zapisów w KPOŚK dla gminy Lędziny ponieważ dokumenty aplikacyjne musiały w swoim zakresie inwestycyjnym być zgodne z zamierzeniami Gminy wynikającymi z zapisów KPOŚK. Niestety zmian zapisów w KPOŚK nie dokonuje się z dnia na dzień dlatego dostosowanie treści zapisów studium wykonalności oraz wniosku aplikacyjnego wymagało czasu. W przypadku projektu „Uporządkowanie gospodarki ściekowej w Gminie Lędziny” istotnych zmian w KPOŚK dokonano dwukrotnie a zważywszy na fakt, że możliwość takich zmian istnieje tylko raz w roku to właśnie tyle czasu zajęło ujednoczenie zapisów w dokumentach.

Jeden właściciel jeden operator

Przystępując do tworzenia założeń będących podstawą dokumentów aplikacyjnych dla projektu: „Uporządkowanie gospodarki ściekowej w Gminie Lędziny” nikt w Gminie nie przypuszczał, że dokona się swoista rewolucja związana z rozwiązaniami gospodarki ściekowej. Już w studium wykonalności będącym dokumentem wyjściowym dla wniosku aplikacyjnego należało określić dokładnie beneficjenta pomocy. W tym konkretnym przypadku alternatywy były dwie, tj. Gmina, lub istniejąca gminna spółka komunalna.

Z uwagi na możliwość rozliczania podatku VAT wybór był oczywisty – to spółka miała być przyszłym beneficjentem pomocy. Jak się jednak okazało istniejąca wielobranżowa

spółka komunalna „Partner” właśnie z uwagi na szeroki zakres działalności nie może zostać beneficjentem.

Rys. 7.3 Komora stabilizacji tlenowej w trakcie modernizacji

Rys. 7.4 Reaktor biologiczny w trakcie modernizacji

Powód – możliwość finansowania skrośnego innych działalności. Tak postawiony przez NFOŚiGW w Warszawie problem niejako wymusił powstanie w Gminie zakładu

budżetowego – Zakład Usług Komunalnych. Właśnie tam przeniesiono ze spółki „Partner” działalności nie związane z gospodarką ściekową zostawiając spółkę tylko przy działalności ściekowej spełniając „sugestie” NFOŚ i GW. Niestety i w tym przypadku to nie koniec problemów ponieważ zapisy wytycznych były jednoznaczne – „jeden właściciel, jeden operator”. W przypadku firmy „Partner” spółkę przewidziano jako operatora nowo wytworzonego majątku natomiast spółka musiała dodatkowo spełnić warunek bycia właścicielem majątku ściekowego w mieście. Wymóg ten jak się okazało pociągnęło za sobą konieczność przejścia majątków aż trzech podmiotów: Gminy Łędziny, KW. S.A. KWK Ziemowit oraz RPWiK Tychy. Proces ten wymagający rozmów, wycen majątków, aktów notarialnych, umów trwał ponad rok. Pozwoliło to jednak nad przeprowadzeniem zakładanych modernizacji bez konieczności konsultowania z różnymi podmiotami (rys. 7.3 i 7.4).

Czerwony czy żółty FIDIC

Kolejnym do rozstrzygnięcia problemem na etapie tworzenia studium wykonalności była decyzja czy prowadzić roboty według żółtej czy czerwonej książki FIDIC. Stanowisko Gminy i beneficjenta było zawsze takie samo – prowadzenie robót powinno być systemem ”zaprojektuj i wybuduj”. Powody były dwa: po pierwsze w przypadku żółtego FIDIC’a koszty projektów są kosztami kwalifikowanymi, po drugie projektowanie bezpośrednio przed robotami w przypadku terenów, na których występują szkody górnicze zmniejsza koszty ewentualnych dodatkowych projektów związanych ze zmianami rzednych terenu. W tej sprawie negocjacje z NFOŚiGW trwały długo i zakończyły się zgodą na prowadzenie robót wg Żółtej książki FIDIC. W praktyce okazało się, że beneficjent dzięki takiej decyzji zaoszczędził środki unikając podwójnego projektowania (rys. 7.4). Zakładając wcześniejsze projektowanie i moment rozpoczęcia robót budowlanych to w przypadku projektu łędzińskiego ewentualne decyzje pozwolenia na budowę utraciły by ważność.

PODSUMOWANIE

Obecnie dobiegający końca okres programowania Unii Europejskiej 2007-2013 postawił przed polskimi samorządami i podmiotami działającymi na ich zlecenie, jakim jest przedstawiana w artykule spółka Partner, nowe, inne wymagania. W poprzednim okresie 2004-2006 korzystały one bezpośrednio z Funduszy Spójności i opanowały odpowiednie procedury oraz nauczyły się osiągać określone korzyści [3]. Podmioty te są w stanie przy życzliwej pomocy Instytucji Zarządzającej – Ministerstwa Rozwoju Regionalnego oraz Instytucji Pośredniczącej – Ministerstwa Środowiska podjąć określonym zadaniom. Jednakże otwartym pozostaje pytanie jaki zmiany i nowe uwarunkowania czekają te instytucje i ich odpowiedniki w nadchodzącym okresie 2014-2020, który jak powszechnie wiadomo będzie ostatnim, w którym polska będzie tak znaczącym beneficjentem środków i Funduszy Strukturalnych Unii Europejskiej ?.

LITERATURA

1. Traktat o przystąpieniu RP do UE z 16.04.2003r. Urząd Komitetu Integracji Europejskiej, Warszawa 2005.
2. Ustawa z dnia 18 lipca 2001 r. Prawo wodne Dz. U. z 2012 r. poz. 145, 951.
3. Korzyści i zagrożenia płynące z realizacji projektu uporządkowania gospodarki wodno-ściekowej w gminie z wykorzystaniem Funduszu Spójności – studium przypadku, Systemy Zarządzania w Inżynierii Produkcji 2011, Nr 3(3), s. 3-5.

EUROPEJSKI FUNDUSZ ROZWOJU REGIONALNEGO JAKO INSTRUMENT WSPARCIA UPORZĄDKOWANIA GOSPODARKI ŚCIEKOWEJ W GMINIE – STUDIUM PRZYPADKU

Streszczenie: *W artykule przedstawiono szanse i zagrożenia występujące w procesie realizacji projektu uporządkowania gospodarki ściekowej na przykładzie wybranej gminy – Łęczyny. Główny nacisk położono na specyfikę realizacji projektu współfinansowanego z Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego w ramach Programu Operacyjnego Infrastruktura i Środowisko. W referacie pokazano ponadto problem prowadzenia inwestycji w oparciu o tzw. czerwony lub żółty FIDIC.*

Słowa kluczowe: *gospodarka ściekowa, Europejski Funduszu Rozwoju Regionalnego, ścieki komunalne, kanalizacja*

EUROPEAN REGIONAL DEVELOPEMENT FOUND AS A COMMUNAL SEWAGE MANAGEMENT ARRANGEMENT SUPPORT INSTRUMENT

Abstract: *The paper presents opportunities and threats which occurs in process of sewage management arrangement project realization, on a case of Łęczyny commune. Main stress has been given on specific of project which has been co-found by European Regional Development Found in Infrastructure and Environment Operational Programme. Problem of investment provide by red or yellow FIDIC is also considered.*

Key words: *sewage management, European Regional Development Found, communal sewage, sewerage*

mgr inż. Piotr BUCHTA
Przedsiębiorstwo Gospodarki Komunalnej
"Partner" sp. z o. o.
ul. Łędzińska 47, 43-143 Łęczyny
e-mail: biuro@pgk-partner.pl
dr inż. Tomasz CISEK
Politechnika Śląska, Wydział Organizacji i Zarządzania
Instytut Inżynierii Produkcji
ul. Roosevelta 26, 41-800 Zabrze
e-mail: Tomasz.Cisek@polsl.pl